

УДК 343.9

DOI <https://doi.org/10.32837/yuv.v0i2.2320>**О. Бугера,**доктор юридичних наук, доцент,
професор кафедри конституційного та адміністративного права
Національного транспортного університету

ЦИФРОВІЗАЦІЯ КРИМІНОЛОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ: СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Постановка проблеми. Ефективне запобігання злочинам, у тому числі шляхом ранньої профілактики, припинення, покарання за вчинений злочин та контроль за особами, які звільняються після його відбування та інших запобіжних заходів, не можуть здійснюватись без глибоких кримінологічних досліджень [1, с. 6]. До завдань кримінології на сучасному етапі розвитку слід віднести: імплементацію міжнародних стандартів боротьби зі злочинністю, інноваційних методів її дослідження, нових кримінологічних знань [2, с. 61, 67–68].

Необхідно погодитися з В. А. Мисливым, щодо необхідності більш активної розробки та використання в кримінологічній науці футурологічних методів, що можуть слугувати допоміжним інструментом протидії як існуючим, так і майбутнім формам злочинної діяльності. Особливої уваги у цьому напрямку заслуговують майбутні проблеми перед кримінологічною теорією та іншими науками кримінально-правового циклу, що постають у протидії суспільно небезпечним посяганням у сфері кібернетичної безпеки, використання високих технологій, роботехніки, штучного інтелекту та багатьох вже сучасних викликів, у яких застосування традиційних методів, що сьогодні використовуються кримінологією та правоохоронними органами, буде явно недостатнім [3, с. 11–12].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання визначення загального поняття та змісту кримінологічних досліджень відображені у наукових працях авторами яких є: О. М. Бандурка, І. Г. Богатирьов, В. В. Голіна, Л. М. Давиденко, І. М. Даньшин, О. М. Джужа, А. П. Закалюк, А. Ф. Зелінський, О. Г. Колб, О. М. Костенко, О. М. Литвак, О. М. Литвинов та ін.

Разом із цим, поява нових кримінальних загроз, що пов'язані з використанням високих технологій зі злочинною метою, потребують удосконалення методичних підходів щодо проведення кримінологічних досліджень, і зокрема, шляхом їх цифровізації.

Метою статті є дослідження стану та перспектив розвитку цифровізації кримінологічних досліджень для запобігання злочинності та формування рекомендацій щодо удосконалення законодавства з цього питання.

Виклад основного матеріалу. Цифровізація (з англ. digitalization) – це впровадження цифрових технологій в усі сфери життя: від взаємодії між людьми до промислових виробництв. Це перехід біологічних та фізичних систем у кібербіологічні та кіберфізичні (об'єднання фізичних та обчислювальних компонентів). Перехід діяльності з реального світу у світ віртуальний (он-лайн). До цифрових технологій відносять: Інтернет речей, роботизацію та кіберсистеми,

штучний інтелект, великі дані, безпаперові технології, адитивні технології (3D-друк), хмарні та туманні обчислення, безпілотні та мобільні технології, біометричні, квантові технології, технології ідентифікації, блокчейн тощо [4].

У Концепції розвитку цифрових компетентностей [5] вказується, що із збільшенням темпів розвитку цифрових технологій, впровадженням інноваційних рішень у всіх сферах суспільного життя виникає необхідність у підвищенні якості підготовки працівників для створення можливості модернізації економіки країни відповідно до сучасних вимог. Відсутність концептуальних засад формування державної політики у сфері розвитку цифрових навичок та цифрових компетентностей громадян не дозволяє забезпечити розвиток усіх сфер суспільного життя відповідно до сучасних вимог, процесів глобальної цифровізації економіки, сфер життєдіяльності суспільства, які відбуваються у більшості країн світу. Таким чином, виникає необхідність забезпечення готовності суспільства до таких процесів, опанування ним ключових комбінацій знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, інших особистих якостей у сфері інформаційно-комунікаційних та цифрових технологій (цифрова компетентність). Відповідно цифрова компетенція – це динамічна комбінація знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, інших особистих якостей у сфері інформаційно-комунікаційних та цифрових технологій, що визначає здатність особи успішно соціалізуватися, провадити професійну та/або подальшу навчальну діяльність із використанням таких технологій.

Також в проєкті Стратегії цифрової трансформації освіти і науки на період до 2026 року [6] вказується, що сьогодняшня система освіти і науки має зазнати докорінних цифрових змін та відповідати світовим тенденціям цифрового розвитку для

успішної реалізації кожною людиною свого потенціалу. На сьогодні дедалі більше професій потребують набуття високого рівня цифрових навичок та володіння новими технологіями. Для ефективного формування та реалізації державної політики у сфері освіти і науки, прийняття управлінських рішень будь-якого рівня необхідна аналітична, статистична інформація. Відтак, функціонування цілісної системи збору, обробки та передачі інформації є необхідною основою системного підходу до вирішення проблем та поставлення задач.

Кримінологічна наука для вирішення складних завдань сьогодення щодо запобігання злочинності також потребує відповідного рівня фахівців, що володіють цифровими технологіями. Загалом в Україні процес цифровізації починає активно розвиватися у сфері суспільних відносин, що стосуються юриспруденції.

Так, цифрова юриспруденція дедалі більше стверджується як змістовно функціональна частина життєдіяльності цифрового суспільства України. «Цифрову юриспруденцію» можна визначити як систему високотехнологічних методів опрацювання юридично значущої інформації, що використовуються для інформаційного забезпечення процесів прийняття рішень в нормотворчості та правоохоронній практиці. Методологічним підґрунтям цифрової юриспруденції є системний підхід, базовою методикою – системний аналіз, технологічним інструментарієм – новітні технології програмного забезпечення [7, с. 60].

Отже, сучасний стан українського суспільства та характер відносин у ньому постійно та систематично ставлять перед кримінологічною наукою дедалі більше нових завдань, покликаних вирішити певний перелік проблем у сфері протидії злочинності. При цьому однією з форм, яка має на меті посилити протидію злочинності, є кримінологічне дослідження. По-перше, нові криміноло-

гічні проблеми передбачають необхідність здійснення не лише ретельного аналізу специфічних для цієї науки явищ і пов'язаних з ними вузькопрофесійних проблем, але і комплексних досліджень у масштабі всієї країни, регіону, галузі та підприємства. По-друге, питання, що вивчаються кримінологією, треба розглядати у взаємозв'язку з різними сферами суспільного життя. По-третє, роль таких досліджень зростає внаслідок того, що вони в кінцевому рахунку завершуються подальшим розвитком теорії кримінології. Загалом, кримінологічне дослідження – це організований і цілеспрямований процес отримання нових знань про злочинність, її причини й умови, особу злочинця, про заходи протидії злочинності; у науковому плані програма кримінологічного дослідження повинна містити в собі теоретичну основу, тобто стислий опис самої проблеми на підставі аналізу всього наявного комплексу знань і теорій, узагальнення результатів раніше проведених досліджень, висунення робочих гіпотез, а саме науково обґрунтованих пропозицій, що пояснюють характеристику об'єкта який досліджується (ці гіпотези повинні відповідати цілям і завданням дослідження та не суперечити загальній його логіці); на підставі наявної програми дослідження здійснюється розроблення методичних документів (методичного інструментарію), за допомогою яких здійснюється збір інформації (анкети, програми інтерв'ю, програми вивчення матеріалів кримінальних справ тощо); кримінологічне дослідження завершується тим чи іншим результатом, який документарно закріплюється та покладається у підґрунтя кримінологічної інформації; кримінологічна інформація виступає як основне підґрунтя організації та проведення нового кримінологічного дослідження; кримінологічне дослідження та кримінологічна інформація є прямо пов'язаними

один з одним, при цьому зв'язок має обопільний характер (передбачає взаємозалежність один від одного) [8, с. 109, 118–119].

Як показує практичний досвід, використання цифрових технологій підвищує рівень ефективності прогнозування злочинності. Загалом кримінологічне прогнозування – це систематичне отримання інформації щодо можливого стану кримінологічної обстановки у майбутньому на основі використання наукових методів та відповідних процедур. При цьому кримінологічна обстановка є узагальнюючим поняттям, яке вбирає в себе стан злочинності (кількісні та якісні параметри злочинності), криміногенну ситуацію (систему сучасних детермінуючих факторів), стан криміналізації суспільства (стан та динаміку впливу соціальних, економічних, політичних та правових чинників на цей процес), віктимогенний потенціал (групи ризику), прогнозоване, в майбутньому, ставлення держави та суспільства до злочинних проявів. Особливість кримінологічного прогнозування полягає в тому, що, з одного боку, воно є різновидом соціального прогнозування, а з іншого – однією з галузей юридичного прогнозування. Прогноз злочинності по суті є основою всієї організації протидії злочинності, що здійснюється як державними органами, так і громадськими організаціями. Це важлива складова планомірного запобігання та протидії злочинності, оскільки тільки на основі прогнозу можна вирішувати питання прийняття завчасних рішень щодо впливу на злочинність, а також розвитку системи органів, які реалізують запобіжні та інші заходи щодо протидії злочинності [9, с. 168].

Говорячи про цифрофізацію кримінологічних досліджень необхідно зацентувати увагу на важливості використання цифрових технологій для вивчення процесів криміналізації особистості. Складність аналізу криміналізації особистості полягає в тому,

що для всебічного дослідження її в динаміці необхідно враховувати ряд чинників, зокрема, криміногенний комплекс, що складається в процесі криміналізації особистості, не є моно-мірним за своєю структурою, а складається з деякої сукупності різних властивостей та якостей особистості. При цьому реалії сьогодення показують, що ускладнилася структура мікросоціального середовища – до негативного впливу зовнішніх чинників додався ще й криміногенний вплив тих Інтернет ресурсів, які цілеспрямовано використовують технології впливу на свідомість і підсвідомість людини з метою отримання контролю над нею. Результатом усе більшого проникнення в повсякденне життя електронних контентів стало те, що віртуальна реальність отримала можливість впливати не тільки на вторинну соціалізацію особистості (становлення її як професіонала, соціально зрілої особистості), але й на процес первинної соціалізації, тобто життєвий період від народження до формування зрілої особистості. Зібрати і проаналізувати значний обсяг інформації стосовно окремих індивідів, а, тим більше, щодо великої кількості осіб за відсутності системного державного підходу до організації таких досліджень не вбачається за можливе. Множинність змінних параметрів дуже ускладнює аналіз досліджуваного феномена. Однак стан справ у даній сфері кримінологічних досліджень може бути істотно поліпшено в разі створення державної програми з дослідження особистості злочинця (в тому числі і її криміналізації) з використанням сучасних можливостей цифрових технологій для збору і обробки інформації [10, с. 37–38].

Необхідно зазначити, що в Україні розроблено інноваційний комплекс аналітичної обробки інформації різноманітних банків даних з відображенням на детальній інтерактивній карті міста як самих об'єктів так і резуль-

татів їх аналізу [11]. Це інтелектуальна система кримінального аналізу даних – RICAS (Realtime intelligence crime analytics system), яка об'єднала в єдиному просторі відображення основні і найбільш передові методи і методики кримінального аналізу та аналітичного пошуку в реальному часі, що дозволяє значно підвищити ефективність і результативність розкриття злочинів по гарячих слідах і нерозкритих раніше злочинів. Призначення системи: підвищення ефективності використання інформаційних обліків в оперативно-розшуковій діяльності, досудовому розслідуванні, діяльності з охорони громадського порядку; зменшення часу реакції на інформацію, що надходить про злочини і правопорушення, і, як наслідок, більш ефективно їх розкриття по гарячих слідах; профілактика та попередження злочинів; підвищення якості та своєчасності управлінських рішень керівників усіх рівнів відповідальності. RICAS дозволяє виконувати наступні види аналізу: аналіз кримінальної обстановки (crime pattern analysis), аналіз загального профілю (general profile analysis), аналіз конкретного розслідування (case analysis), порівняльний аналіз (comparativ analysis), аналіз групової злочинності (offender group analysis), аналіз особливостей профілю (specific profile analysis), аналіз розслідувань (investigation analysis). Переваги RICAS: кросплатформеність; комплексний інструмент для проведення аналітичної роботи; інтеграція внутрішніх баз даних із зовнішніми джерелами даних; створення власних джерел даних; організація спільної роботи аналітиків; інтелектуальний аналіз даних; автоматичне виявлення і візуалізація зон концентрації вуличної злочинності. Аналітична робота в системі виконується в автоматизованому режимі: на першому етапі по запиті, що надійшов в систему за допомогою розроблених алгоритмів аналітичного пошуку,

автоматично здійснюється пошук, результати якого відображаються в текстовій формі і на географічній карті. На другому етапі, оператором, в ручному режимі, здійснюється візуальний аналіз отриманих даних і приймається остаточне рішення або системи задаються додаткові уточнюючі запити [12].

Висновки. Підсумовуючи, необхідно зазначити, що використання цифрових технологій при проведенні кримінологічних досліджень є одним з перспективних напрямів розвитку сучасної кримінологічної науки, що вказує на формування та розвиток цифрової кримінології (Digital Criminology). Це відповідно передбачає проведення фундаментальних та прикладних кримінологічних досліджень за напрямками: підвищення рівня ефективності запобігання злочинності в умовах цифровізації; формування та використання баз даних кримінологічної інформації, її аналізу на основі цифрових технологій для прогнозування злочинності; забезпечення прав громадян в цифровому суспільстві та шляхи залучення громадськості до запобігання злочинності в умовах розвитку мережі Інтернет та ін. Важливим є також розвиток цього напрямку з точки зору протидії та запобігання кіберзлочинності, оскільки загрози від використання цифрових технологій зі злочинною метою в майбутньому можуть суттєво посилюватись.

Для законодавчого забезпечення подальшого розвитку вказаного процесу доцільним є розроблення та законодавче закріплення Стратегії цифровізації системи запобігання злочинності, метою якої повинно бути забезпечення ефективної реалізації державної політики в частині здійснення комплексу заходів спрямованих на використання цифрових технологій для запобігання злочинності на загальносоціальному, спеціально-кримінологічному та індивідуальному рівнях.

Стратегія повинна забезпечити вирішення таких основних завдань, як: створення організаційно-правових умов запобігання злочинності з використанням цифрових технологій на основі кращих зразків практичного зарубіжного досвіду; технологічне переоснащення правоохоронних органів відповідно до сучасного рівня розвитку процесів цифровізації; підготовку фахівців відповідної кваліфікації; удосконалення законодавства з питань запобігання злочинності та ін.

У статті комплексно досліджено стан та перспективи розвитку цифровізації кримінологічних досліджень для запобігання злочинності та сформовано рекомендації щодо удосконалення законодавства з цього питання.

Встановлено, що використання цифрових технологій при проведенні кримінологічних досліджень є одним з перспективних напрямів розвитку сучасної кримінологічної науки для забезпечення вирішення найбільш нагальних проблем у сфері протидії та запобігання злочинності. Наголошено на необхідності проведення відповідних фундаментальних та прикладних кримінологічних досліджень за напрямками: підвищення рівня ефективності запобігання злочинності в умовах цифровізації; формування та використання баз даних кримінологічної інформації, її аналізу на основі цифрових технологій для прогнозування злочинності; забезпечення прав громадян в цифровому суспільстві та шляхи залучення громадськості до запобігання злочинності в сучасних умовах розвитку мережі Інтернет та ін. Доведено доцільність розвитку цього напрямку з точки зору протидії та запобігання кіберзлочинності, оскільки загрози від використання цифрових технологій зі злочинною метою можуть в майбутньому суттєво посилюватись.

З'ясовано, що кримінологічна наука для вирішення складних завдань сьогодення щодо запобігання злочинності потребує відповідного рівня фахівців, що володіють цифровими технологіями. Також необхідним є розроблення та законодавче закріплення Стратегії цифровізації системи запобігання злочинності, метою якої повинно бути забезпечення ефективної реалізації державної політики в частині здійснення комплексу заходів спрямованих на використання цифрових технологій для запобігання злочинності на загальносоціальному, спеціально-кримінологічному та індивідуальному рівнях. Стратегія повинна забезпечити вирішення таких основних завдань, як: створення організаційно-правових умов щодо запобігання злочинності з використанням цифрових технологій на основі кращих зразків практичного зарубіжного досвіду та технологічне переоснащення правоохоронних органів відповідно до сучасного рівня розвитку процесів цифровізації та ін.

Ключові слова: цифровізація, кримінологічні дослідження, запобігання злочинності, стратегія, законодавство.

Bugera O. Digitalization of criminological research: state and prospects

The article comprehensively examines the state and prospects of digitalization of criminological research to prevent crime and makes recommendations for improving the legislation on this issue.

It is established that the use of digital technologies in conducting criminological research is one of the promising areas of development of modern criminological science to ensure the solution of the most pressing problems in the field of combating and preventing crime.

Emphasis is placed on the need to conduct appropriate basic and applied criminological research in the areas of: increasing the level of effectiveness of crime prevention in the context of digitalization; formation and use of databases of criminological information, its analysis on the basis of digital technologies for crime forecasting; ensuring the rights of citizens in the digital society and ways to involve the public in crime prevention in modern conditions of Internet development, etc. The expediency of developing this area in terms of combating and preventing cybercrime has been proved, as the threats from the use of digital technologies for criminal purposes may increase significantly in the future. It has been found that criminology needs a level of expertise in digital technology to address today's complex crime prevention challenges. It is also necessary to develop and legislate a strategy for digitization of the crime prevention system, which should aim to ensure effective implementation of public policy in terms of implementing a set of measures aimed at using digital technologies to prevent crime at the social, special criminological and individual levels. The strategy should ensure the solution of such key tasks as: creating organizational and legal conditions for crime prevention using digital technologies based on the best examples of practical foreign experience and technological re-equipment of law enforcement agencies in accordance with the current level of digitalization; improvement of legislation on crime prevention, etc. The strategy should also promote the development of digital criminology as one of the basic trends in the development of criminological science in the world.

Key words: digitalization, criminological research, crime prevention, strategy, legislation.

Література

1. Денисова Т. А. *Затребуваність сучасних кримінологічних досліджень в українських реаліях* (С. 6–9). *Сучасні кримінологічні дослідження: методи, напрями, перспективи: збірник тез міжнарод. наук.-практ. круглого столу* (Київ, 14 лист. 2019 р.). Київ : ДНДІ МВС України, 2019, 188 с. URL: https://dndi.mvs.gov.ua/files/pdf/Materialy_kruglogo_stolu_2019_11_14.pdf (дата звернення: 04.02.2022).
2. Головкін Б. М. *Поняття, предмет, система кримінології та її завдання на сучасному етапі розвитку* (С. 59–68). *Питання боротьби зі злочинністю*. 2014. Вип. 28. URL: https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/7715/1/Golovkin_59-68.pdf (дата звернення: 04.02.2022).
3. Мисливий В. А. *Кримінологічна футурологія* (С. 9–12). *Сучасні кримінологічні дослідження: методи, напрями, перспективи: збірник тез міжнарод. наук.-практ. круглого столу* (Київ, 14 лист. 2019 р.). Київ : ДНДІ МВС України, 2019, 188 с. URL: https://dndi.mvs.gov.ua/files/pdf/Materialy_kruglogo_stolu_2019_11_14.pdf (дата звернення: 04.02.2022).
4. *Україна 2030E – країна з розвинутою цифровою економікою*. URL: <https://strategy.uifuture.org/kraina-z-rozvinutoyu-cifrovoyu-ekonomikoju.html#:~:text=E> (дата звернення: 04.02.2022).
5. *Концепція розвитку цифрових компетентностей: схвалено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 3 березня 2021 р. № 167-р*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/167-2021-%D1%80#Text> (дата звернення: 04.02.2022).
6. *Проект Стратегії цифрової трансформації освіти і науки на період до 2026р.* URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/konceptsiya-cifrovoyi-transformaciyi-osviti-i-nauki-mon-zaprosnuye-do-gro-madskogo-obgovorennya> (дата звернення: 04.02.2022).
7. Оболенцев В. Ф. *Стан та перспективи цифрової юриспруденції в Україні* (С. 60–62). *Використання технологій штучного інтелекту у протидії злочинності: матеріали наук.-практ. онлайн-семінару* (м. Харків, 5 листопада 2020 р.). Харків : Право, 2020. 112 с. URL: https://iopz.kh.ua/wp-content/uploads/2020/12матеріалисемінару_використання-техн-штучного-інтел_5.11.2020.pdf (дата звернення: 04.02.2022).
8. Фіалка М. І. *Кримінологічне дослідження та кримінологічна інформація: сутність змістів та взаємозв'язок між ними* (С. 109–120). *Вісник кримінологічної асоціації України*. 2020. № 2(23). URL: http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/9568/kryminologichne%20doslidzhennia%20ta%20kryminologichna%20informatsiia_fialka_2020.pdf?sequence=1&isallowed=y (дата звернення: 04.02.2022).
9. *Кримінологія: підручник* / А. М. Бабенко, О. Ю. Бусол, О. М. Костенко та ін.; за заг. ред. Ю. В. Нікітіна, С. Ф. Денисова, Є. Л. Стрельцова. 2-ге вид., перероб. та допов. Харків : Право, 2018. 416 с. URL: http://ir.nusta.edu.ua/jspui/bitstream/doc/2883/1/3107_ir.pdf (дата звернення: 04.02.2022).
10. Валуйська М. Ю. *Криміналізація особистості: сучасний стан вивчення та перспективи застосування цифрових технологій*. *Журнал східноєвропейського права*. 2018. № 57. С. 34–39. URL: http://easternlaw.com.ua/wp-content/uploads/2018/11/valuiska_57.pdf (дата звернення: 04.02.2022).
11. Презентація нової електронної інтелектуальної системи аналізу «RICAS». URL: <http://univd.edu.ua/uk/news/1057> (дата звернення: 04.02.2022).
12. *RICAS (Realtime intelligence crime analytics system)*. URL: <https://ricas.org/uk/> (дата звернення: 04.02.2022).

